

ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน
(ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC)

1. ภูมิหลัง

1.1 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC) เป็นหนึ่งใน 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียน มีวัตถุประสงค์หลัก คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่านกิจกรรมความร่วมมือที่ให้ความสำคัญกับประชาชน ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมุ่งไปสู่การส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ ASCC มีหน้าที่สนับสนุนให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะสตรี เยาวชน และชุมชนท้องถิ่น และส่งเสริมความสามารถของแรงงานอาเซียนให้สามารถใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากประชาคมอาเซียนด้วยการลงทุนในการอุดมศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การสร้างงาน และสวัสดิการ ทั้งนี้ ในส่วนของไทย กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) เป็นผู้ประสานงานหลักในภาพรวม กับสำนักเลขาธิการอาเซียน เรื่องประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

1.2 ความร่วมมืออาเซียนด้านสังคมและวัฒนธรรมเริ่มมีเมื่อปี 2519 (ค.ศ. 1976) ตามนัยปฎิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord - Bali Concord) ที่ได้รับการรับรองในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 1 ที่จังหวัดบาหลี อินโดนีเซีย ต่อจากนั้น เมื่อปี 2546 (ค.ศ. 2003) ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ที่จังหวัดบาหลี อินโดนีเซีย ได้รับรองปฎิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน ฉบับที่ 2 (Declaration of ASEAN Concord II - Bali Concord II) ซึ่งกำหนดให้ก่อตั้งประชาคมอาเซียน โดยแบ่งเป็น 3 เสา ได้แก่ (1) ประชาคมความมั่นคง (2) ประชาคมเศรษฐกิจ และ (3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรม ต่อมา เมื่อปี 2550 (ค.ศ. 2007) ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 13 ได้รับรองกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) ซึ่งระบุให้จัดตั้งคณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Council) เพื่อสนับสนุนการประสานงานระหว่างสาขาภายใต้ ASCC ให้มีการดำเนินการตามมติและรายงานความคืบหน้าของความร่วมมือที่ประชุมสุดยอดอาเซียน

1.3 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนประกอบด้วยสาขาย่อย 15 สาขา ได้แก่ (1) การศึกษา (education) (2) กีฬา (sports) (3) วัฒนธรรมและศิลปะ (culture and arts) (4) สารสนเทศ (information) (5) แรงงาน (labour) (6) เยาวชน (youth) (7) สตรีและเพศสภาพ (women and gender) (8) สิทธิสตรีและเด็ก (rights of women and children) (9) สวัสดิการสังคมและการพัฒนา (social welfare and development) (10) สาธารณสุข (health) (11) การจัดการภัยพิบัติ (disaster management) (12) มลพิษจากหมอกควันข้ามแดน (transboundary haze) (13) สิ่งแวดล้อม (environment) (14) การพัฒนาชนบทและการขจัดความยากจน (rural development and poverty eradication) และ (15) ข้าราชการพลเรือน (civil service)

2. กลไกสำคัญ

2.1 คณะมนตรีประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC Council) เป็นกลไกระดับรัฐมนตรี มีการประชุม 2 ครั้งต่อปี โดยในส่วนของไทย มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นผู้แทน

2.2 คณะกรรมการเจ้าหน้าที่อาวุโสด้านประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (Senior Officials Committee for ASCC Council - SOCA) มีการประชุม 2 ครั้งต่อปี โดยในส่วนของไทย มีปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้แทน

2.3 ประเทศที่เป็นประธานการประชุม ASCC Council และการประชุม SOCA จะสอดคล้องกับประเทศที่เป็นประธานอาเซียน โดยในปี 2566 (ค.ศ. 2023) ประธานการประชุมดังกล่าวคือ อินโดนีเซีย

2.4 การประชุมรายสาขา (sectoral bodies) ซึ่งขับเคลื่อนการดำเนินการตามแผนงานประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยมีการจัดการประชุมระดับรัฐมนตรี และ/หรือ เจ้าหน้าที่อาวุโสรายสาขาอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ประเทศที่เป็นประธานการประชุมรายสาขาและวาระในการดำรงตำแหน่งประธานฯ จะแตกต่างกันตามสาขา โดยสาขาส่วนมากจะมีวาระ 2 ปี และหมุนเวียนการเป็นประธานตามลำดับตัวอักษร

3. เอกสารสำคัญ

3.1 วิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียน 2025 (ASEAN Community Vision 2025) ได้รับการรับรองในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 27 เมื่อปี 2558 (ค.ศ. 2015) ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ โดยวิสัยทัศน์ฯ กำหนดเป้าหมายของทั้ง 3 เสาภายใต้ประชาคมอาเซียน รวมถึงกำหนดให้ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนเป็นประชาคมที่มีความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอาเซียน มีความครอบคลุม มีความยั่งยืน มีภูมิคุ้มกัน และมีพลวัต

3.2 แผนงานประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน 2025 (ASCC Blueprint 2025) ได้รับการรับรองในที่ประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 27 เมื่อปี 2558 (ค.ศ. 2015) ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ โดยตั้งเป้าหมายที่จะบรรลุประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

(1) เข้ามีส่วนร่วมและสร้างประโยชน์ต่อประชาชนอาเซียน (Engages and Benefits the People) – การส่งเสริมความมุ่งมั่น มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และรับผิดชอบต่อสังคม ดำเนินงานด้วยกลไกที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและตรวจสอบได้

(2) ครอบคลุม (Inclusive) - การเป็นประชาคมที่ครอบคลุม ซึ่งส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีคุณภาพชีวิตในระดับสูง เข้าถึงโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ คนพิการ แรงงานข้ามชาติ กลุ่มด้อยโอกาส และกลุ่มคนชายขอบ

(3) ยั่งยืน (Sustainable) - การเป็นประชาคมที่ยั่งยืน ซึ่งส่งเสริมการพัฒนาทางสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมผ่านกลไกที่มีประสิทธิภาพ

(4) มีภูมิคุ้มกันและมีขีดความสามารถในการปรับตัว (Resilient) - การเป็นประชาคมที่มีภูมิคุ้มกันโดยมีขีดความสามารถและศักยภาพมากขึ้นในการปรับตัวและตอบสนองต่อความเปราะบางทางสังคมและเศรษฐกิจ ภัยพิบัติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนภัยคุกคามที่เกิดขึ้นใหม่และสิ่งท้าทายต่าง ๆ

(5) มีพลวัต (Dynamic) – การเป็นประชาคมที่มีพลวัตและสามัคคี ที่ตระหนักและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์วัฒนธรรม และมรดกตกทอด พร้อมกับความสามารถที่เพิ่มขึ้นในการสร้างสรรค์และมีบทบาทเชิงรุกในประชาคมโลก

4. พัฒนาการล่าสุด

4.1 เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2565 นายอนุกุล ปัดแก้ว ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้นำคณะไทยเข้าร่วมการประชุม SOCA ครั้งที่ 33 ผ่านระบบการประชุมทางไกล โดยมีกัมพูชาเป็นประธานที่ประชุมฯ ได้ติดตามความคืบหน้าของแผนงานประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ค.ศ. 2025 และหารือเกี่ยวกับประเด็นข้ามเสาและข้ามสาขาของอาเซียน อาทิ กรอบการฟื้นฟูที่ครอบคลุมของอาเซียน (ASEAN Comprehensive Recovery Framework - ACRF) แนวทางยุทธศาสตร์การปฏิวัติอุตสาหกรรม ครั้งที่ 4 (Consolidated Strategy on the Fourth Industrial Revolution – CS4IR) กรอบเศรษฐกิจหมุนเวียนสำหรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Framework for Circular Economy for the AEC) การสมัครเป็นสมาชิกอาเซียนของติมอร์เลสเต แผนแม่บทอาเซียน ค.ศ. 2025 เพื่อบูรณาการสิทธิคนพิการอาเซียน (ASEAN Enabling Masterplan 2025) ฯลฯ ทั้งนี้ ฝ่ายไทยได้กล่าวสนับสนุนการเป็นสมาชิกอาเซียนของติมอร์เลสเต การจัดกิจกรรมของไทยภายใต้แผนแม่บทอาเซียน ค.ศ. 2025 เพื่อบูรณาการสิทธิคนพิการอาเซียน และการส่งเจ้าหน้าที่ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนของไทยประจำการที่คณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียน

4.2 เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2565 นายอนุกุล ปัดแก้ว ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้นำคณะไทยเข้าร่วมการประชุม ASCC Council ครั้งที่ 28 ที่กรุงพนมเปญ โดยที่ประชุมฯ ได้รับทราบเอกสารผลลัพธ์สำคัญที่จะเสนอในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 40 และครั้งที่ 41 ประกอบด้วย เอกสารผลลัพธ์จำนวน 30 ฉบับ (เพื่อรับรอง 11 ฉบับ และเพื่อทราบ 19 ฉบับ) ซึ่งเอกสารดังกล่าวได้รับการเห็นชอบในการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 40 เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565 โดยไม่มีข้อขัดข้อง นอกจากนี้ ที่ประชุมได้หารือเกี่ยวกับประเด็นข้ามสาขาและข้ามเสา ได้แก่ การสมัครเป็นสมาชิกอาเซียนของติมอร์เลสเต และการส่งเจ้าหน้าที่ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนประจำการที่คณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียน ทั้งนี้ ฝ่ายไทยได้ย้ำถึงการดำเนินงานภายใต้สาขาต่าง ๆ ของเสาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยเฉพาะด้านสตรี เยาวชน แรงงาน และสวัสดิการสังคม

และการพัฒนา และได้ชื่นชมการดำรงตำแหน่งประธานของกัมพูชา โดยเฉพาะผลงานด้านเยาวชน รวมถึงการประกาศปี 2565 เป็นปีเยาวชนอาเซียน (ASEAN Year of Youth)

5. ประเด็นที่ควรติดตาม

5.1 ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียนอยู่ระหว่างการจัดทำวิสัยทัศน์อาเซียนภายหลังปี ค.ศ. 2025 (ASEAN Community Post 2025 Vision) ในส่วนของประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีกำหนดจะจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากภาคประชาสังคมและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องในต้นปี พ.ศ. 2566

5.2 เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2565 อาเซียนได้ออกประกาศแถลงการณ์ของผู้นำอาเซียนว่าด้วยการสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของติมอร์-เลสเต (ASEAN Leaders' Statement on the Application of Timor-Leste for ASEAN Membership) ซึ่งมีใจความสำคัญ คือ การรับติมอร์-เลสเตเป็นสมาชิกอาเซียนลำดับที่ 11 ในหลักการ และให้สถานะผู้สังเกตการณ์แก่ติมอร์ฯ โดยติมอร์ฯ สามารถเข้าร่วมการประชุมอาเซียนทั้งหมด รวมทั้งการประชุมสุดยอดแบบเต็มคณะ ซึ่งจะต้องติดตามรูปแบบของการเข้าร่วมการประชุมของติมอร์-เลสเตในแต่ละสาขาของการประชุมประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

* * * * *

กองสังคมและวัฒนธรรม
กรมอาเซียน
2 กุมภาพันธ์ 2566